

- MAGYAR VAGYOK ÉN, KELETEN NŐTT TÖRZSÖKE FÁMNAK". *Holmi*, 20. évf. 4. sz., 2008. április. 433–434.
- Nemes Nagy, 2008b = Nemes Nagy Ágnes: KÖ ÉS HÍUSÁG. *Holmi*, 20. évf. 5. sz., 2008. május. 599–601.
- Nemes Nagy, 2008c = Nemes Nagy Ágnes: [BESZÁMOLÓ EGY MESZKALIN-KÍSÉRLETRŐL]. *Holmi*, 20. évf. 5. sz., 2008. május. 593–595.
- Ozsváth, 2000 = Ozsváth, Zsuzsanna: IN THE FOOTSTEPS OF ORPHEUS. THE LIFE AND TIMES OF MIKLÓS RADNÓTI. Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press, 2000.
- Radnóti, 1988 = Radnóti Sándor: KÖZÖTT. NEMES NAGY ÁGNES LÍRÁJA. In: UŐ: MI AZ, HOGY BESZÉLGETÉS? BÍRÁLATOK. Magvető, 1988. 40–60.
- Schein, 1995 = Schein Gábor: NEMES NAGY ÁGNES KÖLTÉSZETE. Belvárosi Könyvkiadó, 1995.
- Schein, 1995/1996 = Schein Gábor: NEMES NAGY ÁGNES KÖLTÉSZETÉNEK FOGADTATÁSA. *Orpheusz*, 6. évf. 1. sz., 1995. tél – 1996 tavasz. 15–30.
- Scurr, 2009 = Scurr, Ruth: JOY ON THE BRINK. ANTAL SZERB: THE QUEEN'S NECKLACE. *Times Literary Supplement*, No. 5567, December 11, 2009. 12.
- Stevens, 1960 = Stevens, Wallace: THE NOBLE RIDER AND THE SOUND OF WORDS. In: Id.: THE NECESSARY ANGEL. ESSAYS ON REALITY AND THE IMAGINATION. London, Faber & Faber, 1960. 1–36.
- Szirtes, 2004 = Nemes Nagy, Ágnes: THE NIGHT OF ARHENATON. SELECTED POEMS. Trans., intro. Szirtes, George; intro. Nemes Nagy Ágnes; intro. trans. Sollosy, J. E. Highgreen, Tarsset, Bloodaxe, 2004.
- Szűcs, 1996 = Szűcs Terézia: MI ÉS A NAP. NEMES NAGY ÁGNES: EKHNÁTON – MARTIN BUBER: ÉN ÉS TE. *Pannonhalmi Szemle*, 4. évf. 3. sz., 1996. 107–115.
- Tamás, 1995/1996 = Tamás Ferenc: „KIMONDANI, S ELREJTIENI.” LÉTÉLMÉNY ÉS MÓDSZER NEMES NAGY ÁGNES KÖLTÉSZETÉBEN: A PARADICSOMKERT TANULSÁGAI. *Orpheusz*, 6. évf. 1. sz., 1995. tél – 1996. tavasz. 53–72.
- Tamás, 2010 = Tamás Ferenc: „...UGYANAZ, MÁS, UGYANAZ”. NEMES NAGY ÁGNES: A FÖLD EMLÉKEI. *Holmi*, 22. évf. 7. sz., 2010. július. 897–915.
- Tellér, 1986 = Tellér Gyula: A MAGYAR FÖLD EGY IGEN FONTOS EMLÉKE. NEMES NAGY ÁGNES: A FÖLD EMLÉKEI. *Mozgó Világ*, 12. évf. 11. sz., 1986. november. 121–125.
- Varga, 1996 = Varga Máttyás: IDŐTLENSÉG A MULANDÓSÁGBAN. NEMES NAGY ÁGNES KÖLTÉSZETÉNEK ISMERETELMÉLETI PROBLÉMAFÖLVETÉSÉRŐL. *Pannonhalmi Szemle*, 4. évf. 3. sz., 1996. 92–106.
- Zollman, 2007 = Nemes Nagy Ágnes: 51 VERS / 51 POEMS. Kétnyelvű kiadás. Ford., életr. jegyz. Zollman, Peter; bev. Nemes Nagy Ágnes; bev. ford. Sollosy, J. E. Maecenas, 2007.
- Yeats, 1989 = YEATS'S POEMS. London, Macmillan, 1989.

Ferencz Győző

AZ ELTŰNT LABDA NYOMÁBAN

Kőrösi Zoltán: Az utolsó meccs

Kalligram, Pozsony, 2012. 188 oldal, 2700 Ft

Sporttársi becsületszavamra erősen fogadom, hogy az alábbiakban nem vagy alig ejtem ki Mándy Iván, Moldova György és néhány további, a fociirodalom ügyeiben illetékes író nevét. Persze Kőrösi Zoltán, a TÖRTÉNETEK A TITKOS MAGYAR FOCIKÖNYVBŐL alcímű regényes novellafüzért dekázva, az írói magánszám ellenére csapatban játszik, s bizonyosan tudja, kik hajtottak és hajtanak vele egy pályán.

A könyvbéli Kőrösi-csapat kerete, gárdája roppant nyitott. Ezt nem csupán a tartalom, a szereplők köre, hanem a könyvforma, könyvhangulat kialakításában fontos szerephez jutó fotósorozat, Burger Barna harmincnyolc fekete-fehér portréja is tanúsítja. A fényképek a női labdarúgásnak, a gyermekek, az idősek és az amatőrök futballjának (és futballtalanságának) is teret nyitnak, s aligha véletlen, hogy épp a legutolsó felvétel egy szobrot ábrázol, az Üllői úti Albert-stadion híres-nevezetes Springer-szobrát. A szobormű a hőskor, pálya, futball, klub, szurkolás, sport és sporterkölcs emlékműve. Burger valamennyi fotográfiáján helyet kapott a labda, a szabályos focilabda. Így lencséje nem elsősorban a kötet által szóba hozott vagy szóba nem hozott személyeket örökít meg labdával, hanem az örök, nagybetűs Labdát helyezi mindenféle hétköznapi piederasztlra, mindig más alakhoz rendelve. A labda az állandó, a labdás ember a változó. (Nem elhanyagolható, hogy a képeken az 1974-es labdarúgó-világbajnokság hivatalos labdája, a hajdan oly nevezetes és nagyon sokat vitatott Telstar látható. Focilabda-történetileg egy vízvözen előtti gyártmány, amely technológiai és formakulturális megtervezettségével a könyv nem is olyan titkos múlt idejűségét, a cím *utolsó* jelzőjét húzza alá.)

Futballprózában nem szűkölködik tegnapi és mai irodalmunk. Sokan felfigyeltek erre. Tőzsér Árpádot idézem közülük, aki Kőrösi könyvéhez hasonlóan és ugyancsak a Kalligramnál kiadott publicisztikai gyűjteményének (FAUSTUS POZSONYBAN) mindjárt a legelső lapjai egyikén, egy 2006-os jegyzetben rögzíti: „*Esterházy ezáltal futballregényt írt. Címe: Utazás a tizenhatos*

mélyére. »Egyszerű történet... futball-díszletezésű. Mondjuk egy férfi története, akinek az élete a futball. Vagy majd ez kiderül!« – mondja a regény narrátora. Az a történet viszont egyáltalán nem egyszerű, hogy honnan ma a magyar irodalomban ez a nagy futball-dömping. Egész sor kitűnő magyar íróknak volt már hosszabb-rövidebb írásokban témája a labdarúgás (Kukorelly, Garaczi stb.), az idei könyvhétre meg egyenesen két könyvterjedelmű futballpróza is megjelent. (Esterházy mellett Darvasi Lászlóé a másik: A titokzatos világválogatott.) Kukorelly Endre írja a Népszabadságban: »...a futball háborús helyzet. Csak nem kell meghalni, fogollyá se válni. Meghalsz, és a helyzet foglya leszel, majd lezuhanyozol, és beülsz a kocsidba«. A mai író általában csak lezuhanyozik, és beül a kocsijába. A halált elsumakolja. Következésképpen a mai magyar történetekből hiányzik az igaz, a vére menő dráma. Talán ezt érzik futball-íróink: számukra a futball legalább valódi dráma. Esterházy új könyvében mindenképpen az.»

Tózsér íróként teszi fel kérdését, Hadas Miklós szociológusként vizsgálja a témakört, Zeidler Miklós – egyéb kutatásain kívül – a labdaháztól a Népstadionig követte a futball épített helyszíneit, N. Pál József az irodalmár történész szemével tekint a közelmúlt és a jelen sportjára, labdarúgására, Benedek Szabolcs szépíróként bizonyára bármely témájához tudna méríteni a foci általa birtokolt arzenáljából. Fodor Péter TÉRFÉLCSERE címmel, A SPORT IRODALMI MEDIALITÁSA A MAGYAR KÉSŐMODERN ÉS POSZTMODERN PRÓZÁBAN alcímmel tett közzé könyvet, főleg a sport két területére koncentrálvá. E két terület: az atlétika mint irodalmi tárgy (Ottlik, Mészöly, Nádas, Szijj – Kincses Elemér SOHA című regényéről még nem lehetett tudomása) és a labdarúgás mint irodalmi tárgy (Mándy, Moldova, Ferdinandy György, Spiró, Esterházy, Kukorelly, Darvasi – Karinthy Ferencet, Örkényt, Módost, Nagy Gáspárt, Tandorit önálló fejezetben be sem vonta). De adu ászként kivághatjuk Hans Erich Gumbrecht professzor nemrégiben (2011-ben) Magyarországon, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán tartott – saját terminusát használva – jelenlétfilozófiai előadásai sorából a következőt: ZU EHREN VON FERENC PUSKÁS: PERSPEKTIVEN UND BEGRIFFE EINER ÄSTHETIK DES SPORTS.

Nem a semmiből kelt vendéggént a vadvirágos rétre, hanem várt-várható érkezőként jól előkészített játéktérre lépett tehát a labdarúgással egyes írásaiban már eddig is intenzíven

foglalkozó (és az írók csapatában kiváló spílerként ismert) Kőrösi Zoltán AZ UTOLSÓ MECCS című könyve. A vállalkozásnak épp az a tétje, miként tudja újszerűen identifikálni, specifikussá tenni témáját. A címből esetleg kihallható nosztalgikus rezignáció (vö. AZ UTOLSÓ MOZIELŐADÁS, AZ UTOLSÓ HŐSSZERELMES, AZ UTOLSÓ MEGGYMAG stb.) aligha lenne elegendő a kívánatos sajtószerűséghez – és némi elemelő humorhoz –, hiszen hangsúlyait tekintve nem állna messze az egyik etalontól, a RÉGI IDŐK FOCIJÁ-TÓL (és Sándor Pál filmjének epikai előzményétől, A PÁLYA SZÉLÉN című regénytől). A novellák között egyébként egy sem isméli meg a kötet címet, az viszont a nyelvi-szerkezeti építettség jele, hogy AZ EGYIK UTOLSÓ MECCS és a „becézést” elvető MÉRKÖZÉS zárja a sort. Kőrösi csak részben él a lehetőséggel, hogy – mint Budapest mai főlegényeinek egyikeként is számon tartott lokálpatrióta – fővárosi, ezen belül ferencvárosi kötődését, munkássága fontos szolamát kizárólagosan erősítse tovább. Ahogy időben legalább 1917-ig, egy osztrák–magyar mérkőzésig (1:2, Schlosser ötvenötödik, Orth első válogatottsága) visszacsellezi magát a kötet, úgy tért ölelő a helyszínek tekintetében is: fiktívbe fordított anekdotáival felkeres sok kisebb-nagyobb vidéki, kültelki, egykori és mostani, főleg hazai pályát. Amire a mai, már régóta nem Budapest központú magyar labdarúgás mellett a hosszas sportági alászállás ellenére kitartó érdeklődő, drukker csak helyeslőleg rábólinthat.

Kőrösi expressis verbis isméli azokat a közhelyszerű bölcsességeket, lelkendezéseket, amelyek elkopatottságukkal inkább rontanak, mint megokolnák és dúsítanak a szövegeket – ha nem hozná létre a mű azt a mozgásteret, amelyet (látjuk majd) létrehoz. „A futball egyebek közt azért is alkalmas hasonlat az élet nagy kérdéseire, mert vannak benne olyan mozdulatok, amelyek metafizikai jelentéssel bírnak. Ilyen például a legmegalázóbb csel, a kötény, az a különleges és kifinomult átverés, amikor a tehetetlen védő lába között gurítják át a labdát. (A mozdulatsort alagút-cselnek kizárólag a tévériporterek hívják.) | A kötény, vagy más néven felbőrözés nem csak a kiszolgáltatottság miatt lesújtó” – olvassuk (KÖTÉNY). Másutt: „Lehet, hogy léteznek olyan mérkőzések, amelyeknek látszólag nincsen története, ám az biztos, hogy nincsenek olyan történetek, amelyeknek ne lenne köze a futballhoz. Igazság és hazugság, reménykedés és bátorság, törvény és szabadság, minden, ami fontos lehet, az a pályán meg-

mutatja magát” (VILLANYSZÜNET). És egy harmadik: „*A futball nem csupán azért a világ legjobban kitalált és legdemokratikusabb labdás játéka, mert teljesen mindegy, hogy két méterre nőttél vagy százhatvan centire, ha tehetséged van, a termetedtől függetlenül jó játékos lehetsz*” (HÓ).

E sematikus nekirugaszkodások nem hiábavalóak. Még akkor sem, ha a világ e pontján csínján kell velük bánni, nehogy csínbe (vagy Bánhidi Zoltán sportnyelvi szótára szerint: csin[n]-be) menjen a történetmondó, a túl közvetlenül megteremtődő és ideologizálódó társadalmi jelentés-összefüggések folytán. Nem Magyarország a világ egyetlen tájéka, ahol az ország első számú politikai vezetője mintegy a főszurkoló is, s ebben a minőségében szintén rendre exponálja magát. A labdarúgás sportipara, üzemszere, tömeghatása köré szőtt tervek, elhatározások, építkezések, várakozások, ködkepek – igazságok és hamisságok – hatalmas közösségmozgósító és -megosztó erővel rendelkeznek, alakítják és manipulálják a társadalmi nyilvánosságot, a pártszimpátiákat. Kőrösi Zoltán nem kapható rajta, hogy e közbeszédbe, közmorálba, közhangulatba, drukkerország verbális útvesztőjébe belemenne. Őt jámbor szándék vezeti: titkos könyvet fellapozva az utolsó meccs(ek)ről ír.

A mesélő a némiképp mégis túlzóan felszófoltt általánosító-himnizáló kijelentésekkel és a rétegnyelvi otthonosság, bennfentesség hetyke önvédelmével is segít megalapozni önmaga számára a sportági mindentudás – ebben az esetben a valóban (tovább) legendásított legendárium – elbeszélhetőségét (lehetőleg elhatárolódva a riporterektől, a „szaksajtótól”). Még hatásosabb Kőrösi másik írói fogása, amely – épp ellenkezőleg – nem leválasztja a történetmondót a hallgatóságról, hanem egy szektorba ülteti egyént és közönséget. „*A futballértők tudják, hogy a legnagyobb tehetség, aki Szegeden valaha is labdába rúgott, Lazányi Béla volt*” – jelöli ki a kört a kötet legelső mondata (A NAGY CSELSOROZAT, AVAGY A VILÁG LEGSZEBB GÓLJA). „*Tudható, hogy a hetvenhetes szezon nem a legszerencsésebben kezdődött a Bp. Honvéd számára...*” – A HETVENHETES ÉV felütése nem tör többre a feltételes fogalmazásnál, mely mintha tényt könyvelne el. A FÉNY viszont nem enged kivételt a foci feltételezett, hivatkozott közös emlékezetkultúrájából: „*Mindenki tudja: a lelkes tavasz után jött az argentinai világbajnokság [1978], Maradonáék,*

Platiniék, Bettegáék.” Az évtizedekre visszanyúló kollektív tudást evidenciaként kezelő formulák ismétlődnek-variálódnak, még a futballtól távol álló vagy idegenkedő olvasót is (van ilyen? A könyv sugalmazása szerint nincsen, mert nem lehet) bevonják a sztorik véráramába. Az áramkör már nem egyszerűen a (magyar) labdarúgás történetének kis és nagy eseményei keltette feszültségből táplálkozik. Ha (a fociverset író!) József Attila tollán a nemzet közös ihlet, akkor Kőrösinél a nemzet a labdarúgásban közös (egyben a foci az, ami mindenkit megihlet). Legalább a fociban közös a közösség. A foci viszont – itt lép túl Kőrösi „a labdarúgáshoz mindenki ért” stb. ostobaságain, sémáin –: mese. A mese által közösség a köz.

Az egyik legpompásabb történet, mely arról regél, hogy az alig tizenhét éves (Kőrösinél: „...akkor éppen két hónapja tizenhét éves”) Albert Flórián 1958. november 2-i NB I-es bemutatkozó mérkőzését követően a két csapat játékosai az ifjú labdazseni azonnal észlelt virtuóz tehetsége előtti tisztelegésként valamennyien lerakták a partvonalra stoplis cipőiket. A CSUKÁK a befejezéssel tartalmat is ad a közös emlékezetnek és mesélésnek. A fradista Mátrai, Vilezsal, Rákosi, Fenyvesi és a többiek bírszegesei, az ellenfél, az Albert két (és Rákosi egy) góljával legyőzött Diósgyőr játékosainak focicipői állítólag napok múlva is az oldalvonalnál sorakoztak, „*Feketéltek, mint a lusta varjak*”; „...*mintha végleg ott hagyták volna a diósgyőriek és a fradisták*”. Ez a fáma járja (a „tudvalevőleg” szó új, álkritikai, szolidáris pozíciót talál magának a mondatban): „*De hát ilyenek a futballszurkolók: mesélnek sok minden olyat is, ami tudvalevőleg nem igaz, csakis azért, hogy a labdarúgásról beszélhessenek.*” A labdarúgásról. A fociról. A közös szenvedélyről. Akárcsak Örkény Istvánnál a VÉRROKONOK szereplői a vasútról. S a labdarúgás által sokszor (mindig) másról is. Például egy másutt, másért álló, fémbe merevült cipőemlékműről. Ha nem a szurkolók mesélnek, akkor az egyik cipőhalmaz beszéli el a másikat. Hatalmas az asszociációs háló a futball kapuján.

Kőrösi Zoltán meséje, akárcsak a VÉRROKONOKban szereplő Bokorok önsorsmítosza, valós tudat és hamis tudat között lavírozva komprimál. Mesélése célzott, komponált, bár legtöbbször az e percben is csiszolt élőbeszéd, az irányát kereső éppen most alakítás benyomását kelti. Kikezdetetlen adatprecizítással, hiteles csapat-

összeállításokkal, emlékezetes vagy érdekes nevek garmadájával, percről percre krónikázó dokumentálással, színes miliőfestéssel dolgozik. Ha azt írná, hogy egy játékosnak a gólöröm utáni, a szögletzászló kitépését célzó diadalittas vágatja közben 196/132 volt a vérnyomása, biztosak lehetnének abban: ez az érték is higany-milliméterre megállja a helyét. Az akkurátusság technikailag finesezen előkészíti és alkalmazatosan fedi, hogy a narrátor azért nem tér ki mindenre. Nüanszírozó hitelessége feljogosítja, hogy a nagyobb szabású, fontosabb dolgoknak ne mindegyikére vesztegessen szót, illetve bármikor bátran megkezdhesse leplezett vagy leplezetlen fantáziálásának, a titkos magyar foci-könyv fellapozásának játékoságában komoly, lódításában igazmondó aktusát. Példának okáért (EZÜST CIPŐ) Fazekas László (Kapa) úgymond „közismert”, nagy ívű pályafutása korántsem oly simán zárult le kilencvenkettedik válogatottsága után, mint ahogy az itteni szelíd-szemérmes betűk tudatják. (Még egy „közismert” tény: „*Sportszerető körökben közismert, hogy Burger Barna sportfotográfusnak egyetlen nagy szenvedélye volt a labdarúgás fényképezésén belül: Fazekas Laci.* | *A Kapa.*” Az alkotótárs belép a legendázás barátilag megidézett célszemélyei sorába. Amiként a pályatársak [vagy pálya-társak] közül Sajó László költő [mint felejthetetlen, bár a sportpályán kérészéletű MTK-csodacsatár], Kárpáti Péter [a Sopron hajdani csillaga] és mások. A futballértők természetesen azt is tudják, hogy néhány szegedi focistén egy kiadós csukahosszal Lazányi Béla előtt járt. Kár, hogy a Sajó- és a Kárpáti-novella [A LEGGYORSABB SZÉLSŐ; SZABADSÁG] a kötetre rá-rátelepedő monotonía plusz terhe motívum- és megoldásismétléssel.)

Albertról sem árulja el Kőrösi, hogy a debütálását követő hónapokban még nem lett állandó csapattag, gólt is csupán még négyet szerzett az 1958–59-es idényben (legközelebb márciusban, a Haladás ellen). Igaz, az összesen hat sem kevés a tabella szerény hetedik helyén végző, 37:37 gólarányú FTC terméséből. Az előző évi (holtversenyes) gólkirály, Friedmanszky sem jegyzett sokkal többet. Viszont az elhallgatásért cserébe működik az elbeszélő idő feletti foci-horizontját átfogó – egyes irodalomtudományi álláspontok szerint lejárnak tekinthető – mindentudás kamatoztatása. Tagadó nyelvtani alakban, *nemleges igenléssel* gyümölcsözik az omnipotencia, az időbeli előreszaladás 1967-ig (a

France Football díjának elnyeréséig: Albert ekkor kapta meg az Aranylabdát) és tovább: „*Nem mondtak semmit a tizennyolc éves fiúnak, nem mondták, hogy egyszer még bajnok és Aranylabdás is lehet, nem mondták, hogy világválogatott lesz és gólkirály lesz, nem mondták, hogy ügyesen játszottál, fiam.* | *Nem is szólt akkor ott senki semmit.* | *Csend volt az egész Népstadionban, amikor a nyurga középcsatár kísértelt, csakis az ő lábán kopogott cipő.* | *Csend volt, mert a lelátók olyan halkán zúgtak, mintha a nézők hallgatnának a karéjokban.* | *A fiú meg billegett jobbra-balra, mintha megint a pályán száguldana.* | *A többiek hátrébb álltak, az se zavarta őket, hogy a talpukat szúrta a frissen hengerelt, vörös salak.*” És nem mondták 1958. november 2-án, egy nappal halottak napját követően, hogy 2011. október 31-én, egy nappal halottak napja előtt, hat héttel a hetvenedik születésnapod megünneplése után váratlanul meg fogsz halni, fiam.

Nota bene (*Bene!* – Bene Ferenc, egy időben Albert Flórián nagy riválisa, válogatottbeli társa jelen van a könyvben): Albert 1941. szeptember 15-én született. Azaz első élvonalbeli meccse alkalmával nem tizennyolc éves volt, hanem mintegy hét héttel múlt tizenhét, s még akkor is idébb lesz a felnőtség akkori életkori küszöbétől, amikor 1959. június 28-án először játszik a magyar válogatottban, a svédek ellen. Egy-egy elírás felszisszenést okoz a sporttörténeti, sportstatisztikai értelemben – és bölcs mesemondói, stilisztikai megfontolásból – akkurátusan valóhú, szuperpontos textus némely helyén. A legjobb elbeszélések egyike a MÉRKÖZÉS. Álomi meccs. „*Csend volt, amikor kifutott a magyar csapat*”: nem is egy, hanem kettő. Két válogatott, a valaha volt legnagyobbakból. „...*mindenki, aki csak számít*”. Vajon ebben a felsorolásban huszonkét – kétszer tizenegy – név helyett miért csak négyvel kevesebb jelenik meg? Éppen itt parancsolóan, *prózaepoetikai* okból huszonkettőnek kellene kifutnia! Legfeljebb sántító magyarázat, hogy az író a saját válogatottjai mellett négy helyet szabadon hagy a nagy focisták közül válogató olvasónak. S éppen itt íródik Schlosser József-Schlosser Imre helyett! Sch-losser formában elválasztva! Hidegkúti Hidegkúti helyett! Buzánszki Buzánszky helyett! Mindez egyetlen bekezdésben. A kiadó lenne a vétkes? A könyvet nyomtató üzem? Ezek a hibák zavaróbbak, mint a szokásos „nyomda ördögei” (az UEFA, a FIFA aligha hozott olyan új szabályt, hogy a hosszú cs, gy, sz, ty ezentúl c-cs, g-gy, s-sz, t-ty

módra választandó el, például: mec-cset). Az sem világos, hogy Burger fotói mikor hová kerültek a könyvben. A kötet alkalmanként a negyvenkét íráshoz csatlakozó harmincnégy fénykép némelyikét (Esterházyék at, Pétert és Márton) jóval odébb gurítja, mint ahol az érintett labdaművészek vagy civilek a szövegben szerepelnek.

Visszatérve a bevezetésben előforduló két – fociprózában a „régiek” és a mai veteránok közül hatástörténetileg leginkább szóba jöhető – névhez, olvassuk el ismét a fentebbi „Csend...” részlete(ke)t. Maga a csendmotívum (az a „*Dögletes csönd...*” a SAKI című M. I.-novella végén! – tegyük hozzá: a SAKI boksznovella), a repetitív előrehaladás, a képgazdag, hasonlatokkal élő montírozás mintha tisztelgés is lenne A PÁLYA SZÉLÉN, a TRIBÜNÖK ÁRNYÉKA, számos sport- és focielbeszélés szerzőjének emléke, életműve előtt (aki egy visszaemlékezésében tréfásan „*a levegő királyának*” nevezte magát, srácként a grundon mutatott fejjátéka miatt). A szűrt, lefojtott lírizmus is arról a Teleki téri, józsefvárosi tájékról öröklődhetett e bújtatottan ferencvárosibb gyepekre. Kőrösi is biztos kézzel tartja távol könyvétől a „*hiúlye, gennyes, költői prózát*”, melyet a bő emberöltővel idősebb író társ annyira utált.

A H. Kovács- (Hazudós Kovács-) focielbeszélések, sporthumoreszkek írója (talán még manapság is *köztudott* névsor a majmokban toborzott csapat, A VERHETETLEN TIZENEGY összeállítása: Tirnauer – Ásó, Kapa... [hagyjuk, mert esetleg az utóbbi név máris beugratja a nem *köztudó* olvasót]) az élőbeszéd adomázásába bugyolált, ironizált hőskultusszal tudhat magának kezelt, horzsolásnyit hommage-os jelenlétet AZ UTOLSÓ MECCS-ben, ám M. Gy. persze más, primerebb humorformákat legitimál, mint M. I.

Kőrösi, ismételjük, nem hatások alapján dolgozik. A fenti két – és a többi – elődtől, fociról író kortárstól függetlenül játszatja írásaiban a valódi és a kitalált fenoméneket. Lényeges, hogy a két típust együtt: egymás mellett a nem fikciósat és a fikciósat. Ennek legtisztább példája a gonoszkodó című A HÁROM NULLA, mely szerint az 1986. március 16-án a Népstadionban játszott Magyarország–Brazília 3:0 alkalmával (természetesen tényleg ott, tényleg akkor, tényleg annyi) a fáradságára hivatkozva távol maradt, igazából Otlík Géza ISKOLA A HATÁRON című regényének tanulmányozásába merült Esterházy Márton helyett bátyja, Esterházy Péter lépett

pályára, gólt is szerzett (az öccse tényleg). Mondani sem kell, „*a szaksajtó akkor sem igen figyel fel a jelenségre*”. A fel nem figyelés döntőbb a jelenségnél. A krónikás részben épp azért és épp arról krónikázik, mert a figyelemre méltó dolgok sorsa a rájuk fel nem figyelés. A (magyar) figyelem jellemzője, hogy lankad, kialszik; épp arra nem figyel, amiben a lényeg munkál. Ezért kell a magyar foci könyve mögé a titkos magyar foci könyv. A figyelmetlen, a nem jól figyelő kiegészítésére az éles figyelő, a figyelmen túli.

Az élvezetességét itt-ott túlzott újrázással szeplőző könyvet motivikusan az eltűnés uralja, mintegy összefoglalásaként az egész történelemnek. A labdarúgás soha nem látott módon él és virágzik napjainkban, de ehhez egy másik labdarúgás, a – valószínűleg nem is osztatlan történetű – „régii labdarúgás” lerugott testén kellett átgázolnia. Ez nagyjából a sport egészére is igaz. Soha oly magasan nem volt a sport ázsiója, hatása, nézettsége stb., mint manapság. Azonban úgy lett – a film és a populáris zene mellett (az internet más jelenség, más kategória, más nagyságrend) – százmilliók, milliárdok világnyelve, a totális globalitás egyik letéteményese, hogy maga alá tiporta, a múltba semmisítette a „régii”, a „klasszikus” sportot, annak legtöbb összetevőjével, jellemzőjével együtt. Jőzan ésszel nincs ezen mit keseregni, bár a sport mai megítélésébe a kritika és a nosztalgia is bőven belefér.

Az eltűnés költői novellája a Hó, a „havas meccsek” hőja. „*A nagy fehérségben nyoma vesztett a labdának...*” Hőhátvédek állják az ellenfél támadóinak útját, minden gólszerzési próbálkozást fagyosan meggátolva. A legutolsóként említett esetben egy volt fradista kapus meg egy védőjátékos ikerpár egyik tagja gyúrja a hulló téli csapadék leple alatt a kikezdetetlen hatásfokkal védekező pápai hó-bekkeket a paksiak ellen. „...*a trükkre ugyan napfény derült*” (nyilván elolvadtak a hó-hátvédek), mégis elsimul az ügy, s az író csinálhat kasszát a vendégszövegesen idéző, literalizált befejezéssel: „*Senki nem különálló sziget; minden ember a kontinens része, a szárazföld egy darabja; ezért hát sose kérdezd, kiért szól a sípszó: érted szól.*”

A fokozott irodalmiasság már sejtetett és konkretizált példái mellé kerüljön még ide az AJÁNDÉK, a kezdőkörben egymásnak régi és új irodalmi remekműveket (ANNA KARENINA, TARTARUSZTA, Mándy Iván friss novelláskötete stb.)

ajándékozó sportemberekkel. Van úgy, hogy nem a labda tűnik el, hanem a labda babonázta labdakерgető. „*Kárpáti Péter nem jelent meg többé a Sopron edzésén, sőt, a városi lakóhelyéről is elköltözött. Soha nem érkezett róla már híradás.*” Eltűnhet az ÖSSZETARTOZÁS-ban Nyilasi Tibor is, a Ferencváros hetvenszeres válogatottja, 2011. március 21-én (annyi beszélő dátum, például AUGUSZTUS HUSZADIKA mellett még egy: a tavasz első napja), miután jól kisírta magát a Lónyay utca és a Török Pál utca sarkán, talán csak a vörös téglás iskola edzőterem-pincéjéből feláramló szag beszippantásától rezignációba bódult. Miért is? Mert – olvassuk – Nyilasi, „*Egészen pontosan ott volt egyszerre minden egyes öltözőben, ahol valaha is megfordult. A szagban pedig ott volt a gumistoplik szaga, a bőrlabdák illata, ott volt a lekopott öltözőpadok savanyú párája, a gyűrőpadok töredezett bőrborításának a szaga, a vizes törölközők lehelete, az alumíniumstoplik hidegsége, az ificsapat öltözőjének mérszaga, a Fradi-öltöző bemelegítő-krém szaga, a frissen nyírt fű illata, az Austria Wien kesernyés, patikákhoz hasonlatos levegője, a Népstadion enyhe dohszaga.*” Nincs ebben semmi hihetetlen, sőt. Tanúnak jelentkezem. Abba a vörös téglás iskolába jártam. Az utóbbi években, a buszmegálló felé tartva, az öltözőgőz sávján átkelve magam is többször eltűntem. Pedig nem voltam hetvenszeres válogatott focista. De minden szememmel látom egykori tornatermünket, s érteni vélem, miért mondja egy segítőkész bevásárló asszony érdeklődésére – „*De most már jobb?*” – a könnyeit felszárító Nyilasi – Kőrösi Nyilasija –, leküzdve a sírást: „*dehogy jobb?*”, „*Most sokkal rosszabb*”.

AZ UTOLSÓ MECCS A BLAHA című (hátról a harmadik) novellában az általános eltűnés (talán: letűnés) könyvévé is transzponálódik – és mégsem azzá. A hajléktalanoknak a forgalmas útkezeszteszítésben megvívott hosszú meccse (egyik kapu a Keleti pályaudvarnak, másik az Astoriának háttal), e nagy rangadó után „*Néhány perc, és eltűnt mindenki a térről. | Elvitték a padokat, a szatyrokat, kiürült az aszfalt. | Illetve ahogy ürült: jöttek a négyes és hatos villamosok, a hetes busz, az autók. Zúgott és zakatolt a város, esti csúcsforgalom volt, sietett mindenki a dolgára, mint bármikor máskor.*” Doktor Varsányiné sosem hagyja magára Budapestet.

Az olvasóban nem ok nélkül támad az érzet, hogy a mellérendelő szerkezetű novellafüzér a remélnél kevésbé dúsíja magát összetettebb

tartalmak irányába. Azaz bárhol nyitjuk fel a kötetet, mindig ugyanott tartunk. Kőrösi az elő-rejátékban sikertelenebb, mint az oldalpasszban. Előkészítetlen zárlatapplikációk ejtenek zavarba – „*Hiába, a hozzáértők mindig is tudták, hogy a labdarúgásból nőhet ki az igazi forradalom*” (A FEKETE SALAK). E kifogások azonban csak részben róhatók fel (már csak azért is, mert nem bizonyos, hogy egy effajta munkának feltétlenül tartania kell valahová). Az ismétlések (a fényképeken végigpattogó labdaképpel együtt) egyre inkább körbefonják, értelmezik a fő tárgyat, magát a labdát (a labdát, „*mint olyat*” – a sportújságírással kacérkodó ifjú Albert Flórián majdnem ötven esztendeje egy rádiónyilatkozatában nevezte meg, írta körül ekként a játékszerét). „*Mindig az a labda. | Mindig az a rohadt labda*” – alighanem ez is az emberi lét legfontosabb (mert behelyettesíthető, tovább alakítható) mondatainak, mondatduplumainak egyike (UTCÁK-TEREK BAJNOKSÁG); itt azzal a keményebb fogalmazással, amely nagy néha a futballjátéktól, meccstől, szurkolástól nem idegen, e könyvben mégis szervesen káromkodásba – létkáromlásba – vált át. AZ EMBER, AKI című rövidtörténet Király Kálmánját a szurkoló brigantik, a stadion brutális suhancai állba rúgják, fogait kiverik (senki ügyet nem vet a súlyos atrocitásra), gyógyulása közben a korábbi lagymatag szurkolóból mégis megszállozt lesz, mert rájön: „*...a pályán, a meccs folyamán, mi több, az egész stadionban egyetlenegy valaki van, akire mindenki figyel: a labda*”. A megismerésnek köszönhetően (aki) lelket lehel a labdába a szöveg.

A labda az, aki a pályán állandóan egyik helyről a másikra tűnik („*a legtöbbet futó játékos*”, mint mondják), akinek Telstar modellje helyébe más modellek tűnnek, aki folyton eltűnik és el is tűntet, aki akár tűntetésre készlet. De.

De e tűnés: telés. A telés: múlás. Végül is nem a labda, hanem – és ez a tényleges epikai mozgásteret – az idő könyve Kőrösi Zoltán új novellaciklusa. Magyar idő magyar múlása, a stadion nagy óráján vagy játékevető stopperrel mérve. Az izgalmas, tarkabarka felszín eseménytörténete mélyén színtelenné némult csend- és figyelem-történet húzódik. Hiszen az utolsó előtti írás, AZ EGYIK UTOLSÓ MECCS a futballból, a futballpályáról kiindulva a teremtés ellentettjeként értelmezhető vidéki világvégét vizionálja, Csoór (!) határában a csoóri apokalipszist – „*...amíg játszottak [...], odagyűlt mindenki. | A vadak és a*

háziállatok, az emberek és a madarak” – és „Hazám, hazám, te mindenem. | Nem kiabáltak, nem szurkoltak, de figyeltek, hogy egyetlen mozdulatot se mulasztanak el”; és – a legvégén, a könyv legvégén, a MÉRKÖZÉS legvégén „...a hegyoldalon ott ültek a nézők, akik nem is tudják, múlik velük az idő vagy sem. | Múlik”.

Mit lehet ehhez hozzátenni? Egy partdobást sem. Vagy gólokat és öngólokat, számtalant, a nem csak piros-fehér-zöld végtelenségig...

Tarján Tamás

HOMÁLYBÓL HOMÁLYBA

Györe Balázs: Barátaim, akik besúgóim is voltak Kalligram, Pozsony, 2012. 190 oldal, 2500 Ft

Képzeljünk el két olvasót. Egyikük, miután megkapta ajándékba egy általa eddig nem ismert szerző, Györe Balázs új, BARÁTAIM, AKIK BESÚGÓIM IS VOLTAK című könyvét (aminek nagyon örült, mert bár mindig érdekelte a besúgás témája, arról jóformán semmit sem tudott), elutazik egy távoli országba, és ott, a tengerparton fekvő veti bele magát. Másikuk a besúgásirodalomnak és Györe munkásságának is alapos ismerője, az életmű darabjai mind ott sorakoznak a polcán, ha pedig a szerzővel készült interjúba botlik bárhol, nem habozik elolvasni, így mielőtt kedves szerzője új művéhez hozzáfogna, alaposan tájékozódott már.

Az persze, hogy egy irodalmi műnek annyi olvasata van, ahány olvasója, hogy az olvasó üres absztrakció, felemlegetni is alig méltó közhely. Elképzelt olvasóink azonban ezúttal két olyan radikálisan eltérő szöveggel találkoznak ugyanazon mű példányainak olvasásakor, hogy gyorsan kiderülne, többről van szó, mint egy általános érvényű törvényszerűség újabb illusztrációjáról. A tipikus irodalmi mű esetében, mivel az egyrészt különösebb indoklás nélkül tekinthető önálló univerzumnak, másrészt bizonyos alapvető utasítások viszonylag könnyedén kiolvashatók belőle arra nézvést, hogyan szeretné az magát olvastatni, a mindenkori számára közösen adott hivatkozási alap illúziója anélkül engedni a pragmatikus megfontolásokat a rigoró-

zus elméleti szempontok fölé kerekedni, hogy katasztrófa fenyegetne. A BARÁTAIM-mal kapcsolatban azonban nagyon más a helyzet: tökéletesen magunkra vagyunk hagyva a helyes olvasásmód kijelölése tekintetében, pedig ezúttal azt is csak ennek függvényében látszik lehetségesnek megmondani, mit is olvasunk.

Ez beszédmód tekintetében természetesen éles váltást jelent az életmű ezt megelőző darabjaihoz képest, melyekben a szerzői pozícióban fellépő, igencsak domináns elbeszélő határozottan vezette végig a (beleértett) olvasót lineáris gondolatfolyamként épülő múltrekonstrukciós kísérletein. Egyenesvonalúság helyett most töredékességet kapunk: a BARÁTAIM, AKIK BESÚGÓIM IS VOLTAK számtalan rövid, nemritkán egyetlen bekezdésnyi szakaszból áll össze, melyek nemcsak egységes narratívát nem alkotnak, de sokszor azok egymáshoz való kötődése is igen kevésbé értetődik magától, és főként: nemigen rajzolódnak ki világos hierarchikus viszonyok közöttük – tengerparti olvasónk számára legalábbis. Annyi mondjuk számára is alighanem nyilvánvalóvá válik, hogy a szakaszoknak van egy olyan, elég könnyen körülhatárolható, bár külön nem jelzett típusa, mely levétári anyagok (jelentések, adatlapok, határozatok) átiratának tűnik. Felkészült olvasónk viszont arra is figyeljen, hogy számos szakasz ismerős neki korábbról; ha rászánja az időt, rájöhethet, hogy a kisregény egy nem csekély hányada, néhány kivételt leszámítva, anélkül, hogy a szöveg maga bárhogyan felhívna erre a figyelmet, korábbi Györe-művekből származó átvétel. Elsősorban Györe első öt, az elmúlt évtizedben megjelent „apakönyveinél” jóval kevesebbet emlegetett prózai művéből (A 91-ESEN NYUGODTAN ELALHATOK – 1989, MINDENKI KERESSE A SAJÁT HALÁLÁT – 1991, A MEGSZÓLÍTTÁS ÁBRÁNDJA – 1994, HA MÁR Ő SEM ÉL, KÉREM OLVASATLANUL ELÉGETNI – 1996, A VALÓSÁGBAN IS LÉTEZIK – 1997) kerülnek át szakaszok, legtöbbször változtatlan formában, ritkán betoldásokkal ellátva vagy kissé átírva. És ezzel máris a bizonytalanságok közepén találjuk magunkat: a szöveg alapján lehetetlen eldönteni, hogy akkor járunk-e el helyesen, ha – mint tengerparti olvasónk, aki nem is tehet másként – ügyet sem vetünk az önidézetekre, és azokat a szakaszokat is egyszerűen mint a BARÁTAIM, AKIK BESÚGÓIM IS VOLTAK című szöveg részeit olvassuk, vagy akkor, ha figyelmet fordítunk erre a már csak mennyiségénél fogva is igen hangsúlyos